

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА;
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

УДК 343.163:343.132

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.3-2.38>

БАЛИТА Р.І.

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРОКУРОРА ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ З ПОВНОВАЖЕННЯМИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ**CORRELATION OF THE POWERS OF THE PROSECUTOR IN THE CONDUCT OF COVERT INVESTIGATIVE (SEARCH) ACTIONS ACCORDING TO THE POWERS IN THE CONDUCT OF INVESTIGATIVE (SEARCH) ACTIONS**

Метою статті є дослідження співвідношення повноважень прокурора при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій з повноваженнями при проведенні слідчих (розшукових) дій. У статті визначено співвідношення повноважень прокурора при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій з повноваженнями при проведенні слідчих (розшукових) дій. Наголошено на різниці повноважень прокурора при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, а також встановлено їх зв'язок. Визначено особливості повноважень прокурора при проведенні оперативно-розшукової діяльності. З'ясовано, що під час проведення оперативно-розшукової діяльності прокурор уповноважений здійснювати прокурорський нагляд за додержанням законів з боку оперативних підрозділів. Підкреслюється, що з огляду на те, що у сфері оперативно-розшукової діяльності (внаслідок секретності заходів) громадяни часто обмежені у своїх можливостях захищати свої права та інтереси, головним завданням прокурора у цій галузі є запобігання та припинення порушення прав та законних інтересів фізичних осіб, та юридичні особи, які опинились у сфері оперативно-розшукової діяльності. Зроблено висновок, що прокурор при здійсненні оперативно-розшукової діяльності здійснює повноваження прокурорського нагляду, зокрема надає письмові вказівки щодо проведення оперативно-розшукових заходів з метою попередження та розкриття кримінальних правопорушень, пошуку осіб, які переходять від досудового розслідування, слідчий суддя, суд, ухиляються від відбування кримінального покарання, відсутні; вимагати для перевірки наказів, розпоряджень, наказів та інших актів щодо оперативно-розшукової діяльності, оперативно-розшукових справ, реєстрації, бухгалтерського обліку, звітності, статистичних, аналітичних документів та іншої інформації про здійснення оперативно-розшукових заходів; погодитися на продовження строку оперативно-розшукової діяльності; отримувати пояснення щодо порушень законодавства від посадових осіб органів, що проводять оперативно-розшукову діяльність тощо.

Ключові слова: негласні слідчі дії, слідчі (розшукові) дії, оперативно-розшукові заходи, оперативно-розшукова діяльність, прокурор, повноваження.

The purpose of the article is to study the relationship between the powers of the prosecutor in conducting covert investigative (investigative) actions with the powers in conducting investigative (investigative) actions. The article defines the correlation between the powers of the prosecutor in the conduct of covert investigative (search) actions with the powers in the conduct of investigative (search) actions. The difference in the powers of the prosecutor in the conduct of covert investigative (search) actions and operational-search measures was noted, and their connection was established. The features of the powers of the prosecutor in carrying out operational-search activities have been determined. It was established that during the conduct of operational-search activities, the prosecutor is authorized to exercise prosecutor's supervision over the observance of laws by operational units. It is emphasized that given that in the field of operational and investigative activities (due to the secrecy of measures) citizens are often limited in their ability to protect their rights and interests, the main task of the prosecutor in this area is to prevent and stop violations of rights and legitimate interests of individuals, and legal entities that found themselves in the field of operational and investigative activities. It is concluded that the prosecutor in carrying out operational and investigative activities exercises the powers of prosecutorial supervision, in particular to provide written instructions on conducting operational and investigative measures to prevent and detect criminal offenses, to search for persons hiding from pre-trial investigation, investigating judge, court, evade serving a criminal sentence, are missing; require for verification of orders, instructions, orders and other acts on operational and investigative activities, operational and investigative cases, registration, accounting, reporting, statistical, analytical documents and other information on the implementation of operational and investigative measures; to consent to the extension of the term of operative-search activity; receive explanations on violations of the law from officials of bodies conducting operational and investigative activities, etc.

Key words: *covert investigative actions, investigators (search) actions, operational search activities, operational search activities, prosecutor, powers.*

Постановка проблеми. Повноваження прокурора при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій запропоновано визначити як сукупність встановлених кримінальними процесуальними нормами прав та кореспондуючих їм обов'язків щодо здійснення контролю, організації, прийняття рішення та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, забезпечення своєчасного їх проведення та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Поміж вказаного прокурор уповноважений здійснювати процесуальний контроль за проведенням НС(Р)Д з метою забезпечення прав та основоположних свобод людини й громадянина. Зокрема, у науковій літературі наголошується, що гарантії прав та інтересів особи разом із гарантіями ефективної діяльності органів, які ведуть кримінальний процес, у своїй сукупності утворюють засоби ефективного функціонування кримінального процесу в цілому [1, с. 19].

Аналізуючи повноваження прокурора при проведенні слідчих (розшукових) дій (далі та НС(Р)Д зазначимо, що поряд із НС(Р)Д при проведенні С(Р)Д прокурор наділений більш ширшими повноваженнями. Зокрема, прокурор вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії осіб, чії права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. А тому, дослідження співвідношення повноважень прокурора при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій з повноваженнями при проведенні слідчих (розшукових) дій є актуальним та своєчасним.

Стан дослідження проблеми. Слід наголосити, що проблемні питання науково-теоретичних та практичних розробок реалізації повноважень прокурором, загалом, та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема, як до прийняття Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. так й після, неодноразово досліджувалися такими вченими як: С. Є. Абрамський, Ю. П. Аленін, С. А. Альперт, К. К. Арсенєв, М. І. Бажанов, О. М. Бандурка, В. І. Басков, О. В. Баулін, В. Д. Берназ, Є. М. Блажівський, С. І. Вікторський, Ю. ЄЮ Вінокуров, А. Ф. Волобуєв, Р. Н. Гасанов, Ю. М. Грошевий, С. М. Гусаров, М. В. Даньшин, М. В. Джига, В. П. Захаров, М. О. Изотова, О. В. Капліна, П. М. Каркач, Г. К. Кожевніков, В. В. Колодчин, А. Ф. Коні, В. О. Коновалова, О. Є. Кравченко, В. Ф. Крюков, М. Й. Курочка, О. П. Кучинська, А. П. Лазарев, В. Т. Маляренко, В. О. Малярова, І. Є. Марочкін, О. Р. Михайленко, М. М. Міхеєнко, Г. В. Мов-

чан, І. В. Назаров, В. Т. Нор, Г. В. Остафійчук, І. А. Петрова, І. Л. Петрухін, М. А. Погорельський, В. Д. Пчолкін, М. В. Руденко, Д. С. Слінько, С. В. Слінько, М. І. Смирнов, О. В. Соколова, С. М. Стахівський, Р. Л. Степанюк, О. Ю. Татаров, В. Я. Тацій, В. М. Тертишник, А. Р. Туманянц, Л. Д. Удалова, С. С. Чернявський, В. В. Чумак, В. В. Шендрик, А. В. Шило, О. Г. Шило, М. Є. Шумило, О. О. Шпак, Н. І. Щегель, В. Д. Фінько, В. М. Юрчишин, О. О. Юхно, Ю. П. Янович, О. Г. Яновська та інші. Проте мало приділено уваги питанням співвідношення повноважень прокурора при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій з повноваженнями при проведенні слідчих (розшукових) дій.

Метою статті є дослідження співвідношення повноважень прокурора при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій з повноваженнями при проведенні слідчих (розшукових) дій.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи положення ст. ст. 36, 223-275 КПК України, нами буде розглянуто повноваження прокурора при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій у співвідношенні з повноваженнями прокурора при проведенні слідчих (розшукових) дій за такими критеріями:

1. Можливість надання письмової вказівки слідчому провести слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії. За цих умов, вказівка повинна мати конкретний вид процесуальної дії (слідчі (розшукові) дії та/або негласні слідчі (розшукові) дії), яку потрібно провести, строки її проведення, а також обґрунтування доцільності проведення відповідних процесуальних дій та суб'єктів, яких необхідно залучити до їх проведення (нашу думку підтримують 83.4 % опитаних прокурорів). Контроль за виконанням такої вказівки здійснюється безпосередньо прокурором під час вивчення матеріалів кримінального провадження, заслуховування слідчого, керівника слідчої групи або слідчо-оперативної групи. Проте, на сьогодні відсутня законодавчо закріплена відповідальність слідчого за невиконання письмової вказівки прокурора.

2. Здійснення прокурорського контролю за проведенням слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. За даних обставин, прокурор, здійснюючи контроль слідчого, керівника слідчої або слідчо-оперативної групи щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування конкретного злочину, уповноважений здійснювати:

1) заслуховування слідчого або керівника слідчої, слідчо-оперативної групи про здобуті результати при проведенні слідчих (розшукових) дій чи НС(Р)Д. Здійснення контролю у такій формі надає можливість встановити повноту проведення НС(Р)Д й доцільність повторного звернення з відповідним клопотанням про продовження проведення даної НС(Р)Д, а також з'ясувати доцільність проведення інших процесуальних дій. Як приклад, при проведенні НС(Р)Д з'ясовано, що особа переходить предмет злочину, відповідно, виникає необхідність процесуального вилучення такого предмету, з метою недопущення його знищення.

2) дотримання прав особи та законності при проведенні слідчих й негласних слідчих (розшукових) дій. У даному випадку, прокурор під час здійснення прокурорського контролю за проведенням слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій забезпечує неухильне додержання вимог Конституції України, КПК України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства (ст. 9 КПК України), зокрема щодо: права на свободу та особисту недоторканність (ст. 12 КПК України), недоторканності житла чи іншого володіння особи (ст. 13 КПК України), таємниці спілкування (ст. 14 КПК України), невтручання у приватне життя (ст. 15 КПК України).

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що співвідношення повноважень прокурора при проведенні НС(Р)Д та слідчих (розшукових) дій здійснено за такими критеріями:

1. Можливість надання письмової вказівки слідчому провести слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії й здійснювати контроль за повнотою і своєчасністю виконання вказівки;

2. Здійснення прокурорського контролю за проведенням слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, а саме: заслуховування слідчого або керівника слідчої, слідчо-оперативної групи про здобуті результати при проведенні слідчих (розшукових) дій чи НС(Р)Д; дотримання прав особи та законності при їх проведенні, під час такого контролю встановлюється наявність достатніх підстав для проведення цих процесуальних дій, дотримання конституційних прав особи й законності при їх проведенні.

Що стосується співвідношення повноважень прокурора при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій з повноваженнями прокурора при проведенні оперативно-розшукових заходів, зазначимо, що одним із ключових є повноваження щодо здійснення прокурорського нагляду в ході проведення оперативно-розшукових заходів.

Таким чином, зважаючи на те, що у сфері оперативно-розшукової діяльності (через негласність проведення заходів) громадяни досить часто обмежені у можливості захищати свої права та інтереси, головним завданням прокурора в цьому напрямі його діяльності є попередження і припинення порушень прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, які опинилися у сфері ОРД.

Зазначимо, що до повноважень прокурора при здійсненні нагляду за додержанням законів під час проведення ОРД належать такі:

1) безперешкодно входити в усі приміщення органів, які проводять оперативно-розшукову діяльність;

2) вимагати для перевірки розпорядження, інструкції, накази та інші акти щодо оперативно-розшукової діяльності, оперативно-розшукові справи, реєстраційні, облікові, звітні, статистичні, аналітичні документи та інші відомості щодо здійснення оперативно-розшукових заходів;

3) доручати керівникам відповідних органів проведення у підвідомчих їм підрозділах перевірок з метою усунення порушень закону;

4) надавати письмові вказівки про проведення оперативно-розшукових заходів з метою попередження та виявлення кримінальних правопорушень, про розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно відсутні;

5) надавати згоду на продовження строку проведення оперативно-розшукової діяльності;

6) отримувати пояснення щодо порушень вимог закону від посадових осіб органів, які проводять оперативно-розшукову діяльність;

7) перевіряти скарги на порушення законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, з ознайомленням у необхідних випадках з оперативно-розшуковими матеріалами;

8) скасовувати незаконні постанови про заведення або закриття оперативно-розшукової справи, зупинення або поновлення оперативно-розшукової діяльності чи про інші рішення, що суперечать закону;

9) вживати заходів щодо усунення порушень законності під час проведення оперативно-розшукової діяльності і щодо притягнення винних до встановленої законом відповідальності;

10) опротестовувати незаконну постанову суду про дозвіл або відмову на проведення оперативно-розшукових заходів. При цьому, принесення протесту зупиняє проведення оперативно-розшукових заходів, дозвіл на які дано судом [2].

Виходячи з аналізу Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», прокурорським наглядом мають охоплюватися наступні види самостійних, але взаємопов'язаних між собою рішень:

- рішення про заведення оперативно-розшукової справи;
- рішення про припинення та поновлення ОРД;
- рішення про проведення ОРЗ;
- рішення за результатами проведення ОРД;
- рішення про закриття оперативно-розшукової справи [3].

Таким чином, прокурор при проведенні оперативно-розшукових заходів уповноважений перевіряти додержання вимог чинного законодавства щодо:

а) заведення оперативно-розшукових справ, підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності;

б) наявності повноважень в осіб, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність;

в) відповідності оперативно-розшукових заходів цілям і завданням оперативно-розшукової діяльності, дотримання встановлених законодавством умов і порядку проведення оперативно-розшукових заходів, а також залучення громадян до їх здійснення на конфіденційній основі та засадах добровільності;

г) застосування окремих обмежень прав і свобод людини, обґрунтованості клопотань до суду про надання дозволу на проведення оперативно-розшукових заходів, зокрема пов'язаних із втручанням у приватне спілкування;

г) своєчасності направлення відомостей про злочинну діяльність окремих осіб, які здобути в ході оперативно-розшукової діяльності, органам досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування;

д) обґрунтованості продовження, припинення, поновлення обчислення строків ведення оперативно-розшукових справ та їх закриття, а також використання результатів оперативно-розшукової діяльності;

е) своєчасності повідомлення про заведення та закриття оперативно-розшукових справ;
е) відповідності відомчих наказів, інструкцій, розпоряджень та інших правових актів з питань проведення оперативно-розшукової діяльності Конституції України та іншим законам України.

Висновки. Отже, співвідношення загальних повноважень прокурора при проведенні НС(Р)Д та слідчих (розшукових) дій здійснено за такими критеріями: 1. можливість надання письмової вказівки слідчому провести слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії та здійснювати контроль за повнотою і своєчасністю виконання вказівки; 2. здійснення контролю за проведенням слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, а саме: заслуховування слідчого або керівника слідчої, слідчо-оперативної групи про здобуті при проведенні слідчих (розшукових) дій чи НС(Р)Д результати; дотримання прав особи та законності при їх проведенні, під час такого контролю встановлюється наявність достатніх підстав проведення цих процесуальних дій, дотримання конституційних прав особи й законності при їх проведенні.

Прокурор при проведенні ОРД здійснює повноваження прокурорського нагляду, зокрема надавати письмові вказівки про проведення оперативно-розшукових заходів з метою попередження та виявлення кримінальних правопорушень, про розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно відсутні; вимагати для перевірки розпорядження, інструкції, накази та інші акти щодо оперативно-розшукової діяльності, оперативно-розшукові справи, реєстраційні, облікові, звітні, статистичні, аналітичні документи та інші відомості щодо здійснення оперативно-розшукових заходів; надавати згоду на продовження строку проведення оперативно-розшукової діяльності; отримувати пояснення щодо порушень вимог закону від посадових осіб органів, які проводять оперативно-розшукову діяльність тощо.

Запропоновано унормувати ч. 2 ст. 36, в якій, відповідно, викласти пункт та такого змісту: «давати вказівки про проведення негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам або вимагати від оперативних підрозділів сприяння в провадженні процесуальних дій».

Список використаних джерел:

1. Лобойко Л. М. Методи кримінально-процесуального права: монографія. Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т. внутр. справ. 2006. 352 с.
2. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 01.06.2020).
3. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність : наказ Генеральної прокуратури України від 03.12.2012 4/Ігн. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004900-12#Text> (дата звернення: 01.06.2020).